

НАЦІОНАЛЬНА АКАДЕМІЯ НАУК УКРАЇНИ
ІНСТИТУТ УКРАЇНОЗНАВСТВА ІМ. І. КРИП'ЯКЕВИЧА

Україна

КУЛЬТУРНА СПАДЩИНА,
НАЦІОНАЛЬНА СВІДОМІСТЬ,
ДЕРЖАВНІСТЬ

2019
32

УДК 94:8](477)(082)

У 45

Україна: культурна спадщина, національна свідомість, державність / гол. ред. Ігор Соляр; НАН України, Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича. Львів, 2019. Вип. 32. 372 с.

Збірник об'єднує студії з історії, мовознавства та літературознавства.

Статті історичного блоку розкривають актуальні проблеми історії (Західноукраїнської Народної Республіки, воєнної історії), а також містять розвідки про відомих людей та їх значення у формуванні української державності.

Мовознавчі студії репрезентують дослідження мовних явищ за матеріалами пам'яток XVI–XVIII ст., засідань Галицького сейму, а також польовими матеріалами Чернігівщини.

Дослідження з літературознавства зосереджені довкола аналізу праць міжвоєнного періоду (Софія Яблонська-Уден), спогадів сучасників про відомих людей (Олена Пчілка).

Ukraine: Cultural Heritage, National Consciousness, Statehood / Ed. Ihor Soliar; NAS of Ukraine, I. Krypiakievych Institute of Ukrainian Studies. Lviv, 2019. Vol. 32. 372 p.

The collection of scientific papers is an interdisciplinary edition of the Institute which integrates studies in history, linguistics, and literary criticism.

Articles from historical block reveal current issues of history (the West Ukrainian People's Republic, military history) as well as investigations about famous persons and their importance in the formation of Ukrainian history.

Linguistic studies represent research of linguistic phenomena based on the materials of monuments of the 16th-18th centuries, meetings of Diet of Galicia and Lodomeria, field materials of Chernihiv region.

Literary criticism studies focus on the analysis of works of the interwar period (Sofia Jablonska-Uden), as well as memoirs of contemporaries about famous people (Olena Pchilka).

Рекомендувала до друку вчена рада

Інституту українознавства ім. І. Крип'якевича НАН України
(протокол № 10 від 26.11.2019 р.)

ГОЛОВНИЙ РЕДАКТОР

Соляр Ігор Ярославович, д.і.н., с.н.с. (Україна)

РЕДАКЦІЙНА КОЛЕГІЯ:

Акіллі Алессандро (Achilli Alessandro), PhD (Australia)

Борчук Степан Миколайович, д.і.н., проф. (Україна)

Газдаг Вільмош (Gazdag Vilmos), PhD (Україна)

Даниленко Андрій (Danylenko Andriy), PhD, prof. (США)

Золтан Андраш (Zoltán András), dr hab., prof. (Угорщина)

Литвин Микола Романович, д.і.н., проф. (Україна)

Мозер Міхаель (Moser Michael), dr hab., prof. (Австрія)

Муравський Олег Іванович, к.і.н., с.н.с. (Україна)

Надрага Марта Степанівна, к.і.н., с.д. (Україна)

Пастух Тарас Васильович, д.філол.н., доц. (Україна)

Рембішевська Дорота Кристина (Rembiszewska Dorota Krystyna), dr hab., prof. (Польща)

Романюк Михайло Васильович, к.і.н. (Україна)

Ситник Олександр Степанович, д.і.н., проф. (Україна)

Ястремська Тетяна Олександрівна, к.філол.н., с.н.с. (Україна)

УДК 811.161.2'27(477.8-11):347.973=162.1=112.2]"186/191"(094.73)

DOI: 10.33402/ukr.2019-32-304-312

Богдан СОКІЛ

кандидат філологічних наук, доцент

*кафедри українського прикладного мовознавства
Львівського національного університету ім. І. Франка*

ORCID: <https://orcid.org/0002-2839-5273>

e-mail: sokil.bogdan@gmail.com

ДО ПРОБЛЕМИ ФУНКЦІОНУВАННЯ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ В СУДАХ СХІДНОЇ ГАЛИЧИНИ (на матеріалах засідань Галицького сейму)

Коротко акцентовано увагу на політичних передумовах функціонування української мови у Східній Галичині. Проаналізовано подання послів, якими ті намагалися врегулювати використання української та польської мов у судах зазначеної території. Показано спроби польських послів Галицького сейму усунути українську мову зі судового діловодства. Висвітлено аргументи їх українських колег щодо функціонування української мови як урядової в судах.

Ключові слова: українська мова, польська мова, німецька мова, урядова мова, мова судових засідань.

Вичерпно дослідити й описати будь-яке явище з історичного погляду практично неможливо. Завжди нові покоління вчених знайдуть невідомі факти, обґрунтують власний погляд на ту чи ту подію. Тим паче неможливо вичерпно проаналізувати мову як найцінніше надбання нації. Однак варто спробувати віднайти в цій царині нові явища, які свідчитимуть про тяглість її розвитку. Особливо важливі з історичного погляду такі розвідки для української мови, яка зазнала стількох заборон та обмежень, скількох, мабуть, інші у світі не зазнавали. Потрібно з'ясувати питання її статусу протягом усього існування українського народу як окремої нації.

На жаль, офіційно-діловий стиль української мови за часів перебування Східної Галичини у складі Австро-Угорської монархії практично залишився поза увагою істориків мови. Окремі проблеми її функціонування розглянув автор у таких статтях: «Мовний закон для народних та середніх шкіл у Галичині 1867 року та дискусії навколо нього» (2016); «Руська (українська) мова в цісарсько-королівських місцевих урядах Східної Галичини» (2016); «Українська мова в галицьких народних школах за часів Австро-Угорської монархії» (2016); «Вживання руської (української) мови на цісарсько-королівській державній залізниці Східної Галичини» (2016); «Посол Вахнянин і питання врегулювання мовних відносин у Східній Галичині» (2016) тощо.

Пропонована стаття – перша спроба проаналізувати позицію послів Галицького сейму щодо функціонування української мови на теренах Східної Галичини.

Її мета – показати спроби українських послів відстояти права української мови, щоби вона була урядовою в судах зазначеної території. Використано історичний та описовий методи дослідження, які дали змогу проаналізувати розгляд мовного питання на засіданнях сейму.

Після поділу Польщі в 1772 р. Галичину приєднано до Австрії як окрему адміністративно-територіальну одиницю, а не як частину колишньої Польщі. Здавалося, що східні галичани назавжди позбудуться тих проблем, з якими стикалися, перебуваючи у її складі. Галичани безспідставно надіялися скористатися тими самими правами і свободами, що й інші народності монархії: мати можливість розвивати свою народність та плекати рідну мову.

Однак політична ситуація щодо східних галичан на їхній споконвічній землі практично не змінилася. Поляки не могли змиритися із втратою української території і намагалися всіма способами відновити межі Польщі від моря до моря. Найбільшою перешкодою для здійснення своєї мети для поляків було існування української мови, яку вони не визнавали самостійною, а називали наріччям польської.

Поляки намагалися усунути використання української мови зі всіх сфер життя мешканців Східної Галичини. Не були винятком і суди. Особливо гостро розглядали питання функціонування української мови на засіданнях Галицького сейму, який розпочав роботу 1861 р.

На восьмому засіданні посол Потоцький зачитав подання, у якому було доручення краєвому відділу опрацювати і винести на засідання питання про мову в адміністрації, школах та судах¹. Закон підготував посол Смаржевський. Він запропонував замінити німецьку мову в судочинстві українською та польською.

Так тривало деякий час, однак використання української мови в судах не задовольняло як судових чиновників-поляків, так і послів Галицького сейму. Уже за кілька років на засіданні запропоновано розробити новий закон для галицьких судів. У серпні 1868 р. відбулися дебати щодо звіту комісії про офіційну мову в судах й адміністрації. Член комісії Зибликевич польською доповів, що комісія внесла дві зміни до закону, який підготував краєвий відділ: «1) мѣсто вираженія “языкъ русскій” употреблено “языкъ мало-русскій”, а то для розличія отъ языка общерусского, яким в останніх часах називають на думку Зибликевича, називають також “рускимъ языкомъ”. 2) относительно нѣмецкого языка, что на поданія нѣмецкіи належить отвѣчати въ языкѣ польскомъ, исключая поданья съ другихъ монархій; изъ спорного судавництва совершенно исключено языкъ нѣмецкій»².

Пояснюючи таке рішення краєвого відділу, Зибликевич наголосив, що найважливіша коректива в запропонованому проекті закону – зміна назви української мови. Мова, яку досі в усіх урядових документах називали «руською», у запропонованому проекті названа «малорусською». Зроблено це тому, що в останні часи «руською» почали називати зовсім іншу мову, відмінну від тієї, яку розуміли під словом «руська» і якою розмовляє населення Волині, Поділля, Литви й України. «Руською» почали називати «якусь нібито загальну руську» («nibyto ogólny jakiś

¹ Осьмое засѣданье краев. Сойма во Львовѣ. *Слово*. 1861. 27. Мая (6. Юлія). Ч. 35. С. 209.

² Соймъ краевый. *Слово*. 1868. 24. Августа (5. Септ.). Ч. 67. С. 4.

język ruski»), а мову місцевого населення позбавляють навіть рівня мови і понижують її до наріччя загального руского, «to jest rosyjskiego języka»³.

Оскільки заперечено самостійність української мови й названо її наріччям, то члени комісії запропонували запровадити іншу назву, аби мову українського населення відрізнити від російської. Мову «naszego ludu ruskiego odróżnić od rosyjskiego, któram aby ógólnym językiem ruskim»⁴. Далі доповідач розповідає про інші зміни, зокрема щодо німецької мови, якій відмовлено бути урядовою в суді.

Після Зибликевича слово взяв посол Петрушевич і нагадав присутнім, що ще в 1861 р. Галицький сейм, вислухавши звіт краєвого відділу «О проектъ до устави о язъцѣ въ администраціи и судахъ», прийняв ухвалу, у якій вирішено замінити німецьку мову в суді українською чи польською. А у представленому ж законопроекті про це нічого не сказано – лише запропоновано узаконити статус польської, усунувши українську. Цього не варто сподіватися, бо в Конституції 21 грудня 1867 р. у ст. 19 гарантовано рівноправність усіх краєвих мов, незважаючи на те, що краєвий відділ не тільки не зрівняв польську й українську у правах, а й навпаки, у багатьох випадках надав перевагу польській, чим принизив природні права української.

Обговорюючи звіт комісії, А. Петрушевич наголосив, що в ньому жодним словом не згадано про ті найважливіші права для української мови, які їй гарантувала Австрійська держава.

Центральний уряд невдовзі після ревідикації Галичини видав розпорядження, у якому визнавав самостійність української мови та її відмінність від польської. Зокрема, німецький імператор Йосиф II вже в 1786 р. декретом від 24 липня (високим розпорядженням від 17 серпня 1786 р. ч. 20944) дозволив в українських духовних семінаріях догматичне і пастирське богослов'я викладати українською. У 1787 р. Придворним декретом 9 березня (губернське розпорядження 15 серпня 1787 р. ч. 20468) запроваджено для духовенства окремі студії українською, а у Львівському університеті на обох факультетах, тобто богослов'я і любомудрія, викладали предмети українською, а на філософському розпочали це робити з 1805 р. Отже, Австрія від початку ревідикації Галичини визнавала українську мову й допускала до навчання у школах, хоч потім і замінила її латинською та німецькою, що продовжувалося до 1848 р. З 1848 р. австрійський уряд знову впровадив українську в середні школи й університети. А в 1863 р. заснував на правничому факультеті три кафедри: карного закону, карної процедури і цивільної процедури. Зрештою, австрійська Конституція гарантувала всім народностям держави рівноправність і визнавала їхні мови.

Посол зазначив, що тривалий час урядовою мовою в суді була німецька, однак зараз немає жодних підстав, щоб такою замість німецької була лише польська.

А. Петрушевич запропонував передати проект закону спеціально вибраній сеймом комісії, щоб та розглянула це питання. Українці сподівалися, що вона справедливо вирішить його й урівноважить українську та польську мови: «Справозданіє комісії, до розпознання справозданія Выдѣлу краєвогo о употребленіи язъковѣ въ ц. к. урядахъ и власятхъ администраціиныхъ, скарбовыхъ и такожъ въ ц. к. судахъ избранной, имѣеть быти:

³ Росправи Сойма Львовского о урядовому язъцѣ въ судахъ и администраціи, бывшии на засѣданіи д. 2. лат. Сент. с.г. *Слово*. 1868. 31 серпня (12 вересня) Ч. 59. С. 1.

⁴ Там само.

1. До тойде комісії для справедливѣйшого розсмотренія проєктованыхъ трехъ уставъ, на подставѣ равноправности и ухвалы висоого Сойма отъ 24. Цвѣтня 1861 г. на поворотъ отослано, и въ той цѣли.
2. имѣеть тая-же комісія скрѣплена быти еще двома членами русской народности»⁵.

Потім виступив польський посол Кабат. Як адвокат, він намагався довести неможливість запровадження двох урядових мов, оскільки, на його думку, немає в Європі жодного народу, який би урядовав двома мовами. Посол нагадав, що польська вже впроваджена в усіх школах Західної та Східної Галичини, тому повинна стати урядовою і в судівництві.

Слово в дискусії взяв посол Ковальський і наголосив, що, проаналізувавши звіт комісії та краєвого відділу, дійшов висновку, що в них використано мову, якої не знають українці. Ковальський наводить приклади, щоб показати, як псують українську ті, хто перекладає з польської. Наприклад: «уконець, увнутренний, запорадити», оскільки українською звучить: «вконеци, внутренній, розпорядити». Помилкові також і вислови: «дати откажь» замість «отповѣсти» або «податки» замість «поданія». На його думку, цих помилок можна було б уникнути, якби доручити українським перекладачам дотримуватися урядового німецько-руського словника, виданого у Відні 1851 р. Недотримання чистоти української мови свідчитиме про її непридатність ані для школи, ані для уряду, ані для суду. Українці, наголосив посол, мають багату та милозвучну мову, а тому не повинні допустити, щоби вона була замінена мішаниною. Українська має багато ресурсів, щоб обійтися без чужих домішок.

Ковальський замислюється над питанням: чи має краєвий сейм право вирішувати мовне питання і видавати відповідні ухвали?

Звіт краєвого відділу, покликаючись на § 11 букви «Основного закону про заступництво в Раді Державній», гласить: «... понеже только законодательство взглядомъ основы судовыхъ и управительственныхъ властей до круга дѣйствія Совѣта державного належить, то съ поглядомъ на § 12 реченого основного закона, справа о языкѣ урядовомъ належить до засяг у дѣятельности Сойму краєвого».

Це доволі суперечливе твердження, адже оскільки внутрішній устрій як в урядах, так і в судах належить до обмеженого устрою, то такий закон має право приймати тільки Державна Рада.

Ковальський переконаний, що послі сейму повинні покликатися на § 17–19 краєвого статуту, оскільки в них зазначено, що краєві справи належать до діянь краєвого сейму. А коли мова – це справа краєвого сейму і ніхто не заперечує, що є такі дві, то уряд повинен постановити, як їх використовувати в публічному житті. Оскільки рівноправність краєвих мов гарантовано, то чому українська не має права такою бути?

«Образливою для українців» назвав Ковальський спробу змінити назву «руська» на «малоруська». Він підсумовує, що комісія розглядає українську як щось мале, мікроскопічне, а те мале згодом може перетворитися на ще менше, аж поки не стане нічим.

⁵ Росправи Сойма Львовского о урядовому языкѣ въ судах и администрации, бывшіи на засѣданіи д. 2. лат. Сент. с.г. Слово. 1868. 31 сепня (12 вересня) Ч. 59. С. 2.

Українці віками живуть на власній землі і про них відомо цілому світу. Підтверджуючи ці слова, Ковальський звертається до історії. Зазначає, що від Нестора та його хроніки немає такого визначення мови. В Іпатіївській хроніці, Волинському літописі, навіть у старій Польщі мовиться про Польщу, Русь, Литву, але ніде не згадана «Малорусь». Ковальський наголошує, що українці свій край називають «Русь», себе – українцями (русинами), а все своє – «руським». Тому українські посли не погоджуються із такою зміною назви, оскільки спочатку малий, потім ще менший і врешті – ніхто.

Покликається Ковальський і на Лелевеля, який у третьому томі праці «Dzieje Polskii Rusi» писав, що в XIV і XV ст. про Польщу світу було відомо тільки тому, що через неї йшла дорога до Русі. А коли відкрито у Кракові Ягеллонський університет (всеучилище), то виникла проблема з учителями, оскільки вчителів-поляків не було, і якби шість українців не пішли працювати на відповідні кафедри, то не було би кому вчити. Отже, поляки знали і визнавали українців та Русь у двох випадках: або коли про Польщу ще мало хто знав, або коли вона без українців не могла обійтись.

Ковальський не погоджується з думкою Кабата, що нібито Петрушевич без жодних підстав згадує про виклади українською в університеті, оскільки на засіданні сейму йдеться про мову в судах та адміністрації. На його думку, якби такого зв'язку не було, то виникло б запитання: з якою метою навчають у школах і семінаріях українською, якщо така наука не придається в публічному й практичному житті. Українська молодь вчиться українською, оскільки край український і є потреба знати українську мову. Семінаристи та випускники університету повинні посідати керівні посади у краю і працювати на благо народу.

Не погоджується Ковальський і з тим, що неможливо запровадити дві краєві мови. Зрештою, цим не повинен перейматися польський посол, оскільки сама практика відповідь на це питання. Для українців важливі засади, оскільки існування українського народу в Галичині вимагає визнання його народних прав.

Заперечує Ковальський і тезу, що після запровадження двох урядових мов у краю може початися хаос. Цей аргумент підтверджує риторичним запитанням: чи не буде хаосу, якщо в сеймі акти виготовити польською, а в суді – німецькою? Посол нагадує, що в давній Польщі урядували двома мовами, але хаосу не було.

Спростовує і слова Кабата щодо того, що урядники не вміють ані розмовляти, ані писати українською. Ковальський каже, що оскільки урядник призначений для народу, а не навпаки, то відповідно за бажанням вони вивчили б мову.

На твердження Кабата, що всі статути оголошують польською, автономні власті урядують польською і прийняли польську мову, а у школах вчать переважно польською, Ковальський сказав, що статути оголошують також українською, у школах навчають українською, а автономні уряди, які зараз урядують польською, за кілька років повинні урядувати також й українською.

Поляк Кабат переживав, щоб із запровадженням української мови як урядової до краю не прийшла чужа, на що Ковальський відповів, що українська не є чужою у краю, оскільки тут проживає 2,5 млн українців.

Не погоджується з польським послом, що всі закони в Галичині видані польською мовою. На думку Ковальського, Кабат просто не знає про закони, видані українською: карне, цивільне, векселеве та генделеве право. Ці закони можуть

слугувати правникам до використання. Зрештою, українською мовою укладено словник політико-правничої термінології 1851 р.

Ковальський акцентує увагу на наслідках запровадження винятково польської мови в судах та урядах. У Галичині є українські громади, є дирекції шкіл, є суто українські приходські й парафіяльні уряди. Якби до них писали тільки польською, то чи могли би ці громади не відповідати на такі листи? Зрештою, жодне питання не було би вирішене. Такого не повинно бути, оскільки Конституція гарантує рівноправність української мови з іншими краєвими, отже, і з польською.

Ковальський наголошує, що дотепер українці мали більше прав, аніж декларує проєкт, який підготував краєвий відділ. Після розпорядження міністерства від 24 лютого 1868 р. Ч 1124 суддя може виступати українською мовою, натомість у запропонованому комісією проєкті воно скасоване.

Після Ковальського виступили поляк князь Скваржинський, єврей Генігсман і князь Адам Сапіга, які одногослоно підтримали польську урядову мову. Польський посол Тишковський – рівноправність українців із поляками, але не впровадження української як урядової. Головна теза його виступу – варто діяти справедливо. Оскільки українці є, то відповідно треба визнати і їхнє право. Однак наголосив, що українці вимагають того, чого ще самі поляки не мають.

На безпідставні промови поляків відповів посол Ковальський. Не погодився він із думкою князя Сапіги, нібито українці зреклися своєї мови на користь німецької. Такого відступництва вони не робили, а німецьку тут утримують тільки чинні закони. Однак жодних історичних прав вона на території Східної Галичини не має.

Він заперечив Скваржинському щодо того, нібито українська ще не достатньо витворена й українці мусять запозичувати з чужих мов, оскільки не мають власної технічної термінології. Посол переконаний, що українська мова існує й удосконалюється віддавна. Польська також не відразу виробила свої питомі технічні вислови – з одного боку, а з другого – українська має достатню кількість технічних термінів, які можна використовувати. Зрештою, польська також має вислови, які багато хто не розуміє.

Посол твердив, що українці добре розуміють рідну мову, як і Скваржинський, який розмовляє з українцями без перекладача.

Заперечив і твердження Скваржинського, що впровадження двох урядових мов матиме наслідки для розвитку Галичини. Перешкодою може стати хіба сам термін «малоруська», оскільки українці знають тільки «руську» мову, і, зрештою, урядник буде змушений задуматися, чи то малоруська, чи руська мова. Тому справа закінчиться винятково на теорії.

Ковальський нагадує, що слова Зибликевича про існування німецької мови в Галичині помилкові, оскільки сам Ковальський також урядує німецькою тільки тому, що нею видають закони і за її посередництвом підтримують зв'язок із владою у Відні. Ковальському йшлося про докази чинності права української мови для повної рівноправності з польською в судах та адміністраціях.

Далі продовжує, що Сапіга помиляється, вважаючи, що ми не розуміємо один одного. Якщо поляк захоче говорити високим стилем і «цвѣтучнымъ словомъ», то його не кожен поляк зрозуміє. Польська мова не відразу виробила для себе технічні терміни, щоби бути придатною для урядування, – вона має їх доволі, але

не «пожиточних», як твердять поляки. Однак і в польській наявні вислови, які зрозумілі не всім. Це не дивно, оскільки кожен потребує постійного вивчення та вдосконалення своєї мови⁶.

Отже, на сьомому засіданні 2 вересня 1868 р. питання про мову в судах та урядах не було вирішене на користь українців. Перше, образили слова Кабата, який виступив проти вимоги українських послів зберегти принцип рівноправності, гарантований Конституцією держави. Не знаючи ані української, ані мови інших слов'янських народів, Кабат стверджував, що українська через свою граматичну та лексичну убогість не може бути запроваджена як урядова. На його думку, дві урядові мови в судівництві спричинять недотримання справедливості.

У той час, коли урядовою мовою була німецька, прокурор чи адвокат мав внести подання на розгляд суду українською. Це цілком природно, оскільки обвинувачений повинен розуміти звинувачення і пояснити свої вчинки. Тепер, відповідно до рішення Галицького сейму, все відбувається по-іншому. Обвинувач, який не знає української мови, може висувати обвинувачення польською. Для захисту обвинуваченого призначався донедавна адвокат, який розумів і знав українську мову. Після рішення сейму адвокат може використовувати польську. Отже, польські судді звинувачуватимуть та засуджуватимуть осіб незрозумілою для них мовою. Дотепер у колегіальних судах був референт, що писав справи тою мовою, якою внесено позов. Отже, на скаргу українською референт мав подати український текст. Після рішення сейму не дозволено ані писати подання, ані виступати на суді українською⁷.

Поляки так і не навчилися (або не хотіли навчитися) справедливо вирішувати мовні проблеми, а намагалися встановити свою гегемонію над українцями. Свідчення того – ситуація з обговоренням питання використання мови в судівництві. На виступи крилошанина о. Петрушевича і посла Ковальського, які на основі історичних та наукових даних вимагали дотримання основного закону й ухвали, прийнятої на засіданні сейму 26 квітня 1861 р., запропонували відіслати для розгляду мовній комісії. Польські послы Кабат, Скваржинський і Зибликевич відповіли образами українського народу⁸.

Дебати послів Галицького сейму щодо використання української мови виникали час до часу. У 1908 р. посол Старух на червертому засіданні 19 вересня подав інтерпеляцію до урядового комісара через недотримання прав української мови в судах. Зокрема, посол поскаржився, що в Перемишлі постійно порушують права української мови. Перемишльський суд чотири місяці не видавав українській стороні вироку, оскільки жоден судовий чиновник не володів українською. Лише після того, як оскаржений найняв адвоката за окрему плату, вирок підготували⁹.

Посла Старуха підтримав інший український посол – Олесницький, який подав на тій же сесії інтерпеляцію щодо приниження прав української мови в судах.

⁶ Росправи Сойма Львовского о урядовому языцѣ въ судах и администрации, бывшіи на засѣданіи д. 2. лат. Сент. с.г. *Слово*. 1868. 31 серпня (12 вересня) Ч. 59. С. 1–3.

⁷ Изъ соймовой сали (Рѣшеные вопроса о языцу урядовомъ). *Слово*. 1868. 28 серпня (9 вересня). Ч. 68. С. 2.

⁸ Изъ сали соймовой (Пренія по поводу официальнойн. языка). *Слово*. 1868. 24 серпня (5 вересня). Ч. 67. С. 1–2.

⁹ Галицький сойм. *Діло*. 1908. 22 н. ст. (9 ст. ст) вересня. Ч. 212. С. 2.

Олесницький наголосив, що у всій Східній Галчині немає жодного суду, який би розглядав справи українською мовою¹⁰.

Отже, на території Галичини, яка входила до складу Австрійської держави, проживали дві народності: польська й українська. Невдовзі після приєднання галицькі українці зверталися до центрального уряду з вимогою політично розділити територію краю на дві частини: Західну з центром у Кракові та Східну з центром у Львові. З різних причин цього не було зроблено, що поглибило суперечки між двома народностями. Передусім вони стосувалися мовного питання. Оскільки поляки визнавали тільки одну краєву мову, польську, то галицькі українці намагалися справедливо вирішити мовне питання, вимагаючи рівноправності для обох. Дебати щодо рівноправності двох краєвих мов, які проходили у стінах Галицького сейму, заторкували всі сфери публічного життя галичан, зокрема і судівництво.

REFERENCES

1. Halytskyy soim. (1908, Veresen 22 n. st. (9 st.). *Dilo*, 212, 2 [in Ukrainian].
2. Halytskyy soim. (1908, Veresen 24 (11). *Dilo*, 214, 2–3 [in Ukrainian].
3. Iz sali soimovoi (Preniia po povodu ofitsialnoho yazyka). (1868, Serpen 24 (Veresen 5). *Slovo*, 67, 1–2 [in Ukrainian].
4. Iz soimovoi sali (Reshenie voprosa o yazytsi uriadovom). (1868, Serpen 28 (Veresen 9). *Slovo*, 68, 2 [in Ukrainian].
5. Osmoie zasiedanie kraiev. Soima vo Lvove. (1861, Mai 27 (Iiul 6). *Slovo*, 35, 209 [in Ukrainian].
6. Rozpravy Soima Lvovskoho o uriadovomu yazytsi v sudakh i administratsii, byvshy na zasedanii d. 2. Lat. Sent. s. h. (1868, Serpen 31 (Veresen 12). *Slovo*, 59, 1–3 [in Ukrainian].
7. Soim kraievyy. (1868, Avhust 24 (Sept. 5). *Slovo*, 67, 4 [in Ukrainian].

Bohdan SOKIL

TO THE PROBLEM OF FUNCTIONING OF THE UKRAINIAN LANGUAGE IN THE EASTERN GALICIA COURTS (ON THE MATERIALS OF THE MEETINGS OF THE DIET OF GALICIA AND LODOMERIA)

After the partition of Poland in 1772, Galicia was annexed to Austria as a separate administrative and territorial unit, not as an integral part of former Poland. It seemed that the Eastern Galicians would forever get rid of the problems they faced while in Poland. Galicians had grounds to hope to enjoy the same rights and freedoms as other nationalities of the monarchy, that is, to be able to develop their nationality and cherish their mother tongue.

However, the political situation regarding the Eastern Galicians on their native land hardly changed. The Poles could not accept the loss of Ukrainian territory and tried every way to restore Poland's borders from sea to sea. The biggest obstacle to achieving their goal was the existence of the Ukrainian language, which they did not recognize as an independent language, but called the Polish language.

The Poles tried to eliminate the usage of the Ukrainian language in all spheres of life in Eastern Galicia. The courts were no exception.

¹⁰ Галицький сойм. *Діло*. 1908. 24 (11) вересня. Ч. 214. С. 2–3.

The language issues in the courts in the Eastern Galicia were repeatedly raised at the meetings of the Diet of Galicia and Lodomeria.

In 1861 a decree was passed according to which German language was removed from the courts, and the court proceedings could be conducted in Polish or Ukrainian.

However, due to the request of the local Polish authorities in 1869, the Polish language was introduced as a government language in the Eastern Galicia by the Emperor's order. This decision of the Emperor provoked the opposition of the Ukrainians. Therefore, Ukrainian ambassadors tried to defend the rights of the Ukrainian language in the courts at meetings of the Diet of Galicia and Lodomeria. They addressed the Diet with a proposal to recognize the two regional languages, Polish and Ukrainian, as government during court hearings.

The Polish ambassadors did not support the Ukrainians, calling the Ukrainian language either Polish or under-developed. Thus, they did not want to introduce Ukrainian into the court system.

Keywords: Ukrainian language, Polish language, German language, government language, local language, language of court hearings.

ЗМІСТ

ІСТОРИЧНІ СТУДІЇ

Актуальні питання української історії	3
Мисак Наталія. «Молодіж не повинна укладатися в готові вже, вироблені шаблони ...»: Михайло Грушевський та українське студентство	3
Трач Віра. «Гігієна є мірилом культури»: українські фахові кола та гігієнічний рух у Львові на початку ХХ століття	22
Надрага Марта. Бібліотечна сфера у Другій Речі Посполитій: законодавче регулювання (1923–1939)	45
Фіногенов Олег. Західноукраїнське товариство Ліги Націй: створення, статутні завдання, перші кроки на міжнародній арені	55
Онишко Леся. Голодомор 1932–1933 років в Україні: основні етапи поширення інформації.	66
Ruda Oksana. Educational issue in the Polish socialist party activities during the interwar years of the 20 th century	86
Пагіря Олександр. Співпраця чехословацьких військових і «Карпатської Січі» у протидії диверсійним акціям Польщі й Угорщини проти Карпатської України (1938–1939)	97
Стасюк Олександра. Політичні настрої західних українців під час виборчих кампаній повоєнного періоду	113
Ільницький Василь. Обставини загибелі провідника окружного проводу ОУН Закарпаття Дмитра Бандусяка	125
Муравський Олег. Галицька асамблея (1991): витоки, спекуляції, ухвали	139
Артимишин Павло. «Газові війни» Російської Федерації та України 2006 та 2009 років: візії української суспільно-політичної думки	149
До 100-річчя ЗУНР	175
Ляскович Роман. Мобілізації українського населення до війська ЗУНР: організація, проблеми, наслідки (листопад-грудень 1918 року)	175
Стукаліна Надія, Лук'янченко Світлана. Військово-політичні успіхи та прорахунки органів державної влади і військового управління ЗУНР у битві за Львів у польсько-українській війні 1918–1919 років.	186
Губський Сергій. Становлення та діяльність військової авіації в українських арміях (1917–1920): історіографічний нарис.	196
Виздрик Віталій, Мельник Олександра. Аграрна політика уряду ЗУНР (ЗОУНР)	211
Олійник Сергій. Подільська сторінка історії Української Галицької армії у спогадах сучасників.	222

Borchuk Stepan, Zasytko Maryana. ZUNR (West Ukrainian People's Republic) in encyclopaedic editions.	238
Воєнна історія	247
Ткачук Андрій. Участь Збройних сил України в системі колективної безпеки в державній політиці незалежної України.	247
Постаті	257
Сова Андрій. Участь Івана Боберського в Науковому товаристві ім. Шевченка напередодні Першої світової війни.	257
Хома Іван. Євген Коновалець і Листопадовий чин у Львові	266
Середюк Марія. Від самостійницьких гасел до нормалізації: громадсько-політична діяльність Володимира Целевича (1931–1939)	274
Романюк Михайло. Василь Кук: до біографії Головного командира УПА (1941–1954).	284
МОВОЗНАВСТВО	293
Дидик-Меуш Ганна. Сполучуваність vs комбінаторика для розвитку історії української мови.	293
Сокіл Богдан. До проблеми функціонування української мови в судах Східної Галичини (на матеріалах засідань Галицького сейму)	304
Галайчук Володимир. Борщ у ритуально-обрядовій та магичній практиці поліщуків Чернігівщини (за польовими матеріалами)	313
ЛІТЕРАТУРОЗНАВСТВО	
Гаврилів Тимофій. Територія само(в)пізнання: «Чар Марока» Софії Яблонської-Уден.	331
Прокіп Валентина. «Небуденна» жінка залізної вдачі: Олена Пчілка очима сучасників (на матеріалі спогадів про письменницю).	341
ОГЛЯДИ ТА РЕЦЕНЗІЇ	352
Пастух Тарас. [Рец.]: На перехресних стежках барокових перекладів	352
Козловський Сергій. [Рец.]: Перша українська військова енциклопедія: проект «Історія війн і військового мистецтва»	359
Кобиринка Галина, Рябець Людмила. [Рец.]: Наталя Хобзей і її стезя, закосичена науковими думками, рідними словами.	366